

Legionáři a vznik Československa

Československé legie ve Francii

↑ Vlajka Francie v době První světové války

Československé jednotky ve Francii se objevily už v srpnu 1914, kdy vznikla slavná rota Nazdar. Jejimi členy byli především krajané, kteří ve Francii žili již před válkou. Byli to hlavně vzdělaní lidé, kteří se – v poměru s příslušníky ostatních legií – vyznačovali vyšším věkem a též velkým vlasteneckým zápalem, nadšením a disciplínou. Rota byla nasazena do těžkých bojů u Arrasu, kde byla i přes statečný odpor nepříteli téměř celá rozprášena.

Po bitvě u Arrasu československé legie ve Francii prakticky zanikly. Na rozdíl od jiných front totiž nebylo možné jednotku doplňovat zběhy nebo zajatci z řad rakousko-uherské armády, která na západní frontě nebojovala.

Teprve v průběhu roku 1918 se podařilo sestavit – zejména díky dobrovolníkům z USA, Ruska a Srbska – další bojové jednotky. Slavnostní přísaha těchto jednotek v červnu 1918 byla zároveň momentem oficiálního vzniku samostatné československé armády (tedy nikoliv pouze československé jednotky v rámci armády jiného státu, jak bylo do té doby obvyklé). Jednotky byly okamžitě nasazeny na západní frontě, kde se již brzy měly dočkat konce války. Největší vojenskou operací, jíž se zúčastnily, byla bitva u Terronu.

Bojovému nasazení „francouzských“ legionářů ovšem nebyl konec. Výrazné uplatnění našly jejich schopnosti záhy po vzniku Československa, kdy bylo třeba vojensky zakročit na obranu nově stanovených hranic na Slovensku a na Těšínsku.

Za celou válku bojovalo ve francouzských legiích asi 9 500 Čechů a Slováků.

Unifóra legionářů ve Francii

Slavnostní předání praporu československým legionářům ve Francii v Darney, 30. června 1918. Zdroj: Československá obec legionářská.

Českoslovenští legionáři ve francouzských zákopech, 1918. Zdroj: Vojenský ústřední archiv.

Odpočinek československých legionářů ve Francii, 1918. Zdroj: Vojenský ústřední archiv.

Alois Eliáš

Jeden z nejznámějších legionářů nejprve bojoval v ruských legiích, ale v roce 1917 byl přesunut do Francie a zúčastnil se bitvy u Terronu. Důležitou roli sehrál především v době nacistické okupace, kdy byl předsedou protektorátní vlády. Přesto udržoval kontakt s odbojem, za což byl nacisty popraven. Komunisté jej později označovali za zrádce národa a rehabilitace se dočkal až po pádu komunistického režimu. Od roku 2006 jsou jeho ostatky uloženy v Národním památníku na Vítkově.

Generál Alois Eliáš, 30. léta. 20. století.

Boje o Slovensko

Po konci války Maďarsko nerespektovalo nově stanovené hranice a snažilo se silou zabrat území jižního Slovenska, které považovalo za svou historickou součást. Po vleklých bojích s československou armádou bylo nakonec nuceno ustoupit a přijmout nové hranice.

Legionáři a vznik Československa

Československé legie v Itálii

↑ Vlajka Itálie v době První světové války

Československé legie v Itálii vznikly nejpozději. Češi a Slováci v Itálii bojovali v rakousko-uherské armádě, ovšem na rozdíl od východní fronty se zde téměř nevyskytovaly ani dezerte ani dobrovolné přechody do zajetí. Příslušníky italských legií se tak stávali téměř výhradně váleční zajatci.

Legie se začaly formovat až na jaře 1918. Italové totiž dlouho Masarykovy požadavky na povolení ke vzniku legií odmítali. Nebyli si totiž jisti jejich loajalitou ani užitečností.

V italských legiích hrál velkou roli způsob náboru. Řada válečných zajatců si sice upřímně přála bojovat za vznik Československa, ale někteří byli ke vstupu různými způsoby nuceni. Jednotky tak občas měly problém s disciplínou, vojáci z nich někdy dokonce opětovně zběhávali.

Mezi Čechy a Slováky v italských legiích převažovali především obyčejní vojáci ze středních vrstev obyvatelstva. Velení si tudíž ponechávali v rukou Italové, s nimiž mělo mužstvo často komplikované vztahy, zatížené vzájemnou nedůvěrou.

Vzhledem k tomu, že členy italských legií byli hlavně zajatci, Rakousko-Uhersko se k nim stavělo velmi tvrdě. Pokud takový voják padl do rakouského zajetí, čekal ho plní soud a za velezradu rychlá smrt provazem nebo zastřelením. Takový trest stihl v Itálii desítky legionářů.

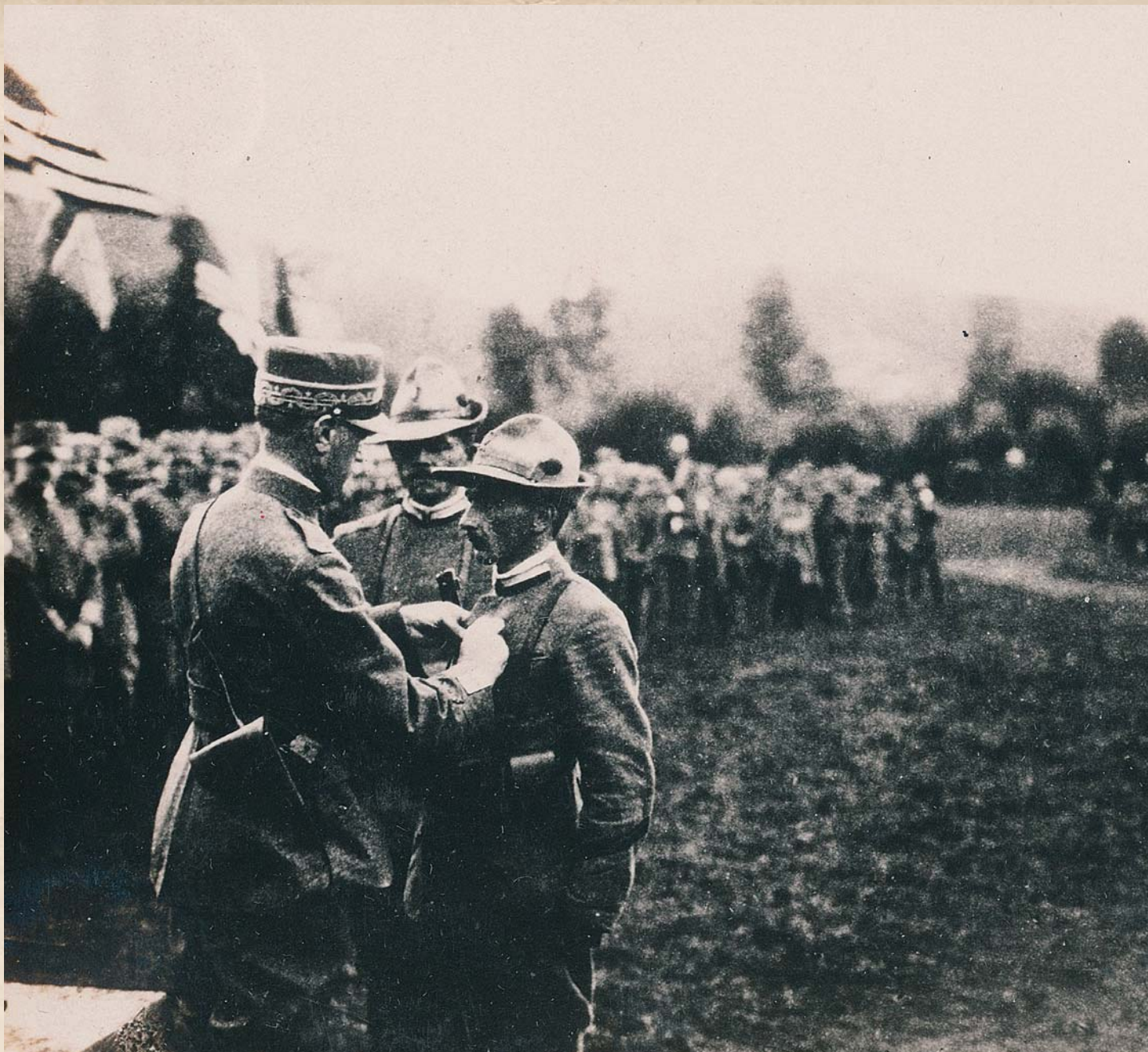
Za celou válku prošlo italskými legiemi asi 20 000 mužů.

Uniforma legionářů v Itálii

Legionáři v Itálii na hlídce, 1918. Zdroj: Vojenský ústřední archiv.

Předávání vyznamenání - legionáři v Itálii, 1918. Zdroj: Vojenský ústřední archiv.

Incident v Barbaranu

Jeden z nejtragičtějších případů problémů s disciplínou a nedorozumění mezi italským velením a českým mužstvem. Pro údajné zběhnutí bylo popraveno osm československých legionářů.

Bitva o Doss Alto

Nejznámější bitva československých legií v Itálii: koncem léta 1918 statečně čelily přesile rakousko-uherské armády, a úspěšně ubránily důležitý bod jižní fronty.

Legionáři a vznik Československa

Čeští a slovenští vojáci v rakousko-uherské armádě

↑ Vlajka Rakouska-Uherska v době První světové války

Na počátku války tvořili Češi asi 15 % rakousko-uherské armády. Část z nich později vstoupila do legií a změnila tak válčící stranu. Daleko více Čechů a Slováků však Rakousku-Uhersku zachovávalo věrnost a bojovalo za něj nadále.

Čeští a slovenští vojáci v rámci rakousko-uherského vojska válčili na všech frontách, kde byla monarchie přítomna. V bojích proti Srbsku, a později proti Rusku, mnoho z nich dezertovalo, nebo bylo zajato. Cítili odpor k válce proti Slovanům a v zajetí vstupovali do jiných armád. K nepříteli dobrovolně přecházely i celé pluky. Na druhou stranu téměř k žádným dezercím zase nedocházelo ve válce proti Itálii a proti Rumunsku.

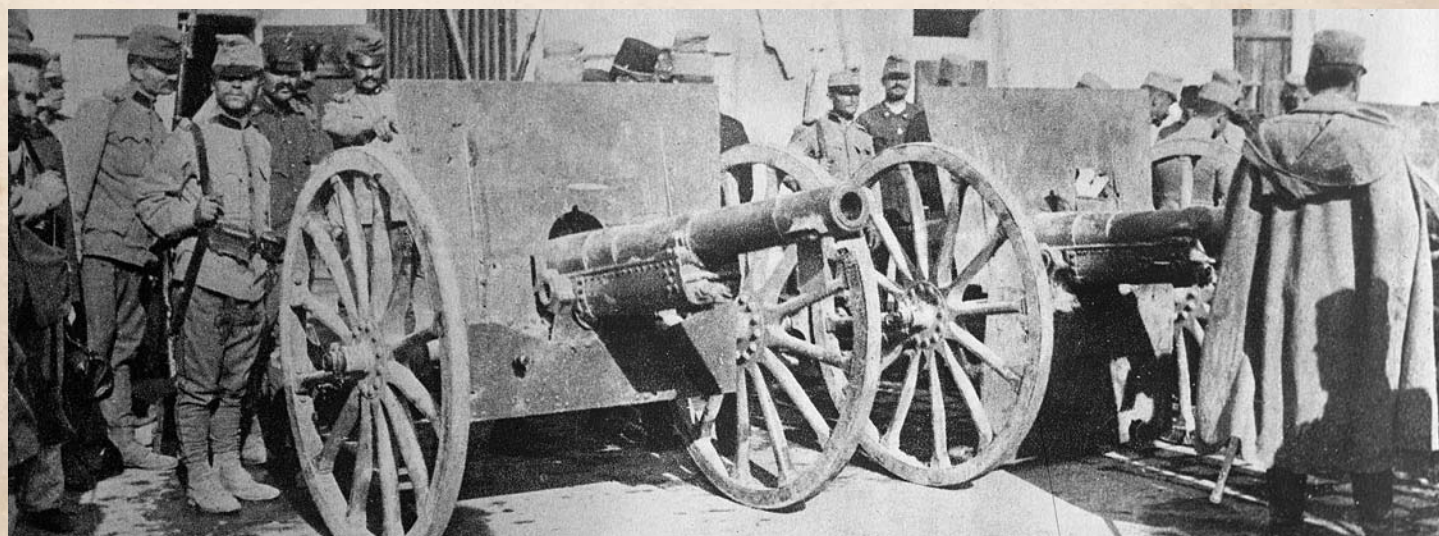
Češi v rakouské armádě tak někdy bojovali proti Čechům – legionářům, občas proti sobě stanuli dokonce blízcí příbuzní.

Ke konci války se v habsburské monarchii množily vojenské vzpoury, a to nejen Čechů a Slováků. Nejznámějším případem je vzpoura námořnictva v boce Kotorské.

Po vzniku republiky čelili Češi a Slováci, kteří sloužili celou válku v rakousko-uherské armádě, pohrdání a projevům neúcty, především ze strany legionářů. Časté byly i případy, že legionáři odmítali salutovat „rakušáckému“ nadřízenému. Legionáři byli těž upřednostňováni při výběru do státních zaměstnání.

Uniforma vojáka
rakousko-uherské
armády.

Rakousko-uherské vojáky s ukořistěnými srbskými děly, 1914.

Vrchní velitel armády
Rakouska-Uherska, císař František
Josef I., malíř Angelo Trentin,
Vídeň 1892.
Zdroj: Národní muzeum.

Srbský legionář

Vůbec prvními československými legionáři se stali ti vojáci, kteří přeběhli k Srbům, nebo je zajala srbská armáda. V jejich řadách pak bojovali proti Rakousko-Uhersku. Po kapitulaci Srbska se většina z nich přesunula do Ruska nebo do Francie, kde pokračovali v boji.

Boka Kotorska

Největší vzpoura v rakousko-uherské armádě, proběhla 1. února 1918 u černohorského přístavu Boka Kotorska. Zúčastnilo se jí asi 6 000 vojáků, převážně slovanského původu. Požadovali ukončení války a větší práva slovanským národům v rámci Rakousko-Uherska. Vzpoura byla krvavě potlačena a její vůdci popraveni.

„Rakušák“

V armádě hanlivé označení českých vojáků, jež zůstali věrni rakousko-uherské armádě.

Legionáři a vznik Československa

Československé legie v Rusku

↑ Vlajka Ruska v době První světové války

První legionářskou jednotkou v Rusku se stala v srpnu 1914 tzv. Česká družina. Většina jejích členů – vzdělanci a zapálení vlastenci, často učitelé – v Rusku žila už před válkou. Byli nasazeni jako průzkumná jednotka v ruské armádě a získali si velké uznání.

V průběhu let 1916–1917 začaly vznikat další legionářské oddíly, především ze zajatců a dezertérů z rakousko-uherské armády, z níž dobrovolně přecházely někdy i celé pluky. Zlomovou událostí se stala bitva u Zborova v roce 1917. Díky ní se o činnosti legií a požadavku na samostatný stát dozvěděl celý svět. Nedlouho poté přijel do Ruska sám T. G. Masaryk a převzal kontrolu nad legiemi.

Po bolševické revoluci a vystoupení Ruska z války, musely legie boje ukončit. Měly se přesunout východní cestou přes Vladivostok na západní frontu. Sověti se však legií obávali a trvali na jejich odzbrojení.

Napětí vyvrcholilo během tzv. čeljabinského incidentu, po němž legie postupně obsadily celou sibiřskou magistrálu a při cestě z Ruska úspěšně bojovaly proti bolševikům (tzv. sibiřská anabáze). Československý zahraniční odboj díky tomu získal obrovský věhlas a Dohody podpořila vznik Československa.

Legionáři nakonec Rusko opustili až v roce 1920. Dlouhé boje a chaotické prostředí ruské občanské války zasáhly a ovlivnily jejich vojenskou morálku. Po návratu se vyznačovali určitou divokostí, radikálností, rázností a občas nerespektovali rozkazy. Ruskými legiemi prošlo asi 61 000 mužů.

Uniforma legionáře v Rusku

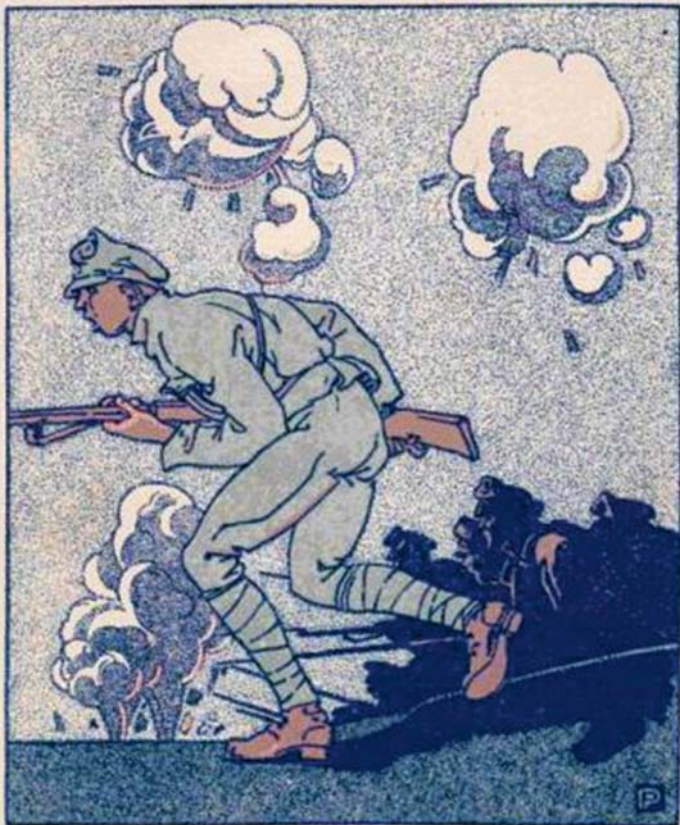

Slavnostní přísaha a svěcení praporu České družiny v Kyjevě, 28. září 1914. Zdroj: Vojenský ústřední archiv.

Českoslovenští legionáři v sibiřské zimě, datum neznámé.

ČESKO-SLOVEN. ARMÁDA V RUSKU

PRO VÍTĚZSTVÍ ZA PRAPOREM
KU PŘEDU!

Obrněný vlak (Orlík) československých legií v Rusku, okolo roku 1919.
Zdroj: Vojenský ústřední archiv.

Propagační pohlednice československých legií v Rusku, datum neznámé.
Zdroj: Československá obec legionářská.

Bitva u Zborova

Slavná vítězná bitva československých legií v ruské armádě, se odehrála v červenci roku 1917. Češi bojovali na obou stranách, například i pozdější komunističtí prezidenti, dočasně pohřbeni na Vítkově: Klement Gottwald (na straně rakouské armády) a Ludvík Svoboda (v legiích).

Čeljabinský incident

V květnu 1918 někdo úmyslně hodil z projíždějícího vlaku s maďarskými zajatci mezi legionáře kovový předmět, jenž jednoho z nich zranil. Legionáři v odplatě viníky ihned popravili. Bolševici dotyčné legionáře zatkli a odmítali propustit. Vyprovokovali tak konflikt, který vyvrcholil obsazením města legiemi. Incident inicioval boj proti bolševikům a skončil ovládnutím Sibíře legionáři.

Významní ruští legionáři

Řada významných osobností českých dějin byla členy legií v Rusku, například předseda vlády v roce 1938 gen. Jan Syrový, pozdější prezident Ludvík Svoboda (jeden ze dvou legionářů, pohřbených na Vítkově) či spisovatel Jaroslav Hašek.